

**ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА;
ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ УЧЕНЬ**

УДК 93/94.141.34
DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2023.4.1>

ГРИШКО В.І., СОЛОМКО С.С.

ЕТИМОЛОГІЯ ПОНЯТТЯ «ВІЙНА» У ПОЛІТИКО-ПРАВОВИХ ДОКТРИНАХ

**ETYMOLOGY OF THE CONCEPT OF “WAR”
IN POLITICAL AND LEGAL DOCTRINES**

Стаття присвячена етимологічному аналізу поняття «війна» крізь призму суспільних та історичних факторів. Зазначено, що поняття війни змінювалось від соціально-демографічних, політичних та історичних чинників. Війна від початку визначається як політичний інструмент досягнення цілей методом суперництва між державами, політичними утвореннями. Наведено приклади визначення поняття «війна» науковцями-теоретиками та військовими практиками. Встановлено, що протягом XIX–XX століть не було визначено точних визначень понять війни, воєнного конфлікту, економічної війни та їх особливостей.

На сьогодні спостерігається чітке закріплення правових понять, їх ознак, особливостей та правил. Зважаючи на риси конфліктів, що відбуваються сьогодні, запропоновано переосмислити поняття «війна» як фундаментальне визначення політичної конфліктології у межах національного та міжнародного гуманітарного права.

Беручи до уваги найбільш поширені визначення поняття війни, було визначено такі її ознаки, як: наявність конфлікту, залучення збройних сил, перемога однієї із сторін, наявність втрат серед військових сил, тактика підготовки та планування таких дій.

Розглянуто поняття явища війни крізь призму правової концепції. Зазначено, що поширеним стає закріплення правил ведення війни у межах національного та міжнародного права. Оскільки часто у війні беруть участь такі суб'єкти, як держави, то значну увагу приділено аналізу міжнародних угод, де закріплені базові поняття війни та правила її ведення, що імплементуються державами задля встановлення єдиного порядку.

Встановлено зв'язок між поняттями «війна», «збройний конфлікт» та «воєнний конфлікт» у розрізі міжнародного гуманітарного права. Досліджено, що війна розглядається як форма збройного конфлікту та витісняється у міжнародних нормативно-правових актах поняттям «збройний конфлікт». Спостерігається тенденція розширення поняття збройного конфлікту у розрізі історичних подій. Встановлено, що сьогодні важливу роль відіграє міжнародна судова практика, що розглядає поняття, пов'язані із збройним конфліктом, у вузькому значенні відповідно до викликів сьогодення.

Ключові слова: війна, збройний конфлікт, міжнародне гуманітарне право, політика, воєнний конфлікт.

© ГРИШКО В.І. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри правоохоронної діяльності та спеціальних юридичних дисциплін (Національний університет водного господарства та природокористування)

© СОЛОМКО С.С. – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (Національний університет водного господарства та природокористування)

The article is devoted to the etymological analysis of the concept of “war” through the prism of social and historical factors. It is noted that the concept of war has changed due to socio-demographic, political and historical factors. War is initially defined as a political tool for achieving goals through rivalry between states and political entities. Examples of the definition of the concept of “war” by theoretical scientists and military practitioners are given. It is established that during the nineteenth and twentieth centuries there were no precise definitions of the concepts of war, military conflict, economic warfare and their features.

Today, there is a clear consolidation of legal concepts, their features, characteristics and rules. Given the features of the conflicts taking place today, the author proposes to rethink the concept of “war” as a fundamental definition of political conflictology within the framework of national and international humanitarian law.

Taking into account the most common definitions of the concept of war, the author identifies such features as: the existence of a conflict, the involvement of armed forces, victory of one of the parties, losses among military forces, tactics of preparation and planning of such actions.

The author examines the concept of the phenomenon of war through the prism of the legal concept. It is noted that it is becoming common to enshrine the rules of warfare within the framework of national and international law. Since war often involves such actors as states, considerable attention is paid to the analysis of international agreements which enshrine the basic concepts of war and the rules of warfare implemented by states to establish a unified order.

The author establishes the relationship between the concepts of “war”, “armed conflict” and “military conflict” in the context of international humanitarian law. It is shown that war is considered as a form of armed conflict and is replaced in international legal acts by the concept of “armed conflict”. There is a tendency to expand the concept of armed conflict in the context of historical events. The author establishes that today an important role is played by international case law which considers the concepts related to armed conflict in a narrow sense in accordance with the challenges of today.

Key words: *war, armed conflict, international humanitarian law, politics, military conflict.*

Вступ. На сьогодні відсутнє єдине визначення поняття «війна». Спостерігається тенденція підміни понять, таких як «війна», «збройний конфлікт», «воєнний конфлікт». Дані поняття трактувались у політико-правових вченнях в розрізі історії по різному, що значною мірою, залежало від політичних, соціальних, економічних чинників.

Відсутність єдиного визначення наведених понять є підґрунтям помилкової юридичної кваліфікації таких суспільно-небезпечних діянь та є причиною різного способу їх інтерпретування. Сьогодні міжнародне гуманітарне право акцентує увагу на юридичному тлумаченні поняття війни та схожих за правовою природою діянь, їх особливостях та принципах, що покликані зменшити негативні наслідки міжнародних та державних збройних конфліктів.

Тому надання чіткої дефініції поняттю «війна», виокремлення його специфічних ознак та відокремлення від прилеглих понять має вагому теоретичну та практичну важливість у площині наукового обговорення.

Постановка завдання. Мета даної статті полягає у висвітленні поняття війни та пов'язаних із ним термінів через призму міжнародної політико-правової доктрини та практики. В цьому контексті розглядається різні підходи до тлумачення терміну «війна», які були розроблені політичними, соціологічними та правовими науками.

Результати дослідження. За формулюванням видатного пруського воєначальника та відомого теоретика війни Карла фон Клаузевиця, «війна є продовженням політики іншими, насильницькими засобами, спрямованими на те, щоб примусити супротивника виконати свою волю». Ця дефініція підкреслює, що війна може бути розглянута як інструмент політики, коли дипломатичні, мирні засоби вирішення конфлікту вичерпані, і застосовуються насильницькі заходи для досягнення певних цілей. Загальний розгляд поняття «війна» через призму міжнародної політико-правової доктрини та практики допомагає краще розуміти її сутність і роль у сучасному світі [6, с. 75].

Термін «війна» (лат. “Bellum”) є широко вживаним і включає в себе різноманітні форми мілітарної діяльності держав. Це поняття інколи застосовується досить широко в науковій літературі, включаючи такі вирази, як «торгівельна війна» або «холодна війна». Сформульоване понад 200 років тому визначення терміну «війна», яке подав Карл фон Клаузевіц, є прикладом політичного тлумачення цього поняття і залишається актуальним. Воно є основою багатьох сучасних доктрин та теорій, пов'язаних з війною і воєнними конфліктами.

Ця дефініція відзначає важливий аспект війни, як продовження політики іншими, насильницькими засобами, спрямованими на досягнення певних політичних цілей. Вона відображає те, що війна завжди має політичний контекст і є результатом дипломатичних невдач або конфлікту інтересів. Таке тлумачення допомагає розуміти природу воєнних конфліктів та їх взаємозв'язок з політичними процесами, і тому воно залишається актуальним і в сучасному світі.

На сьогодні відсутнє єдине трактування терміну «війна» та його змісту у науковій правовій доктрині, а також неповно окреслено розбіжності між поняттями війни, стану війни, воєнного конфлікту, гуманітарної інтервенції, міжнародної операції по силовому встановленню миру. Спостерігається встановлення точної дефініції правових понять. Лівійський професор Раджаб Абу Дабус підкреслює, що «кожна політично-економічно-соціальна система володіє своєю термінологією, яка визначає сутність і спосіб роботи даної системи». Очевидно, що у XXI столітті має бути переосмислено і базове для політичної конфліктології поняття «війни».

Війна завжди має глибокий зв'язок з політикою, оскільки вона є наслідком нездатності держав вирішити свої розбіжності та конфлікти шляхом дипломатичних, мирних засобів або врегулювання питань щодо своїх прав і інтересів. Це означає, що війна є однією з форм виразу політичної волі держави та способом досягнення своїх цілей через застосування збройної сили.

Цілі, тактика, стратегія, а також засоби та способи війни, а також умови для закінчення військового конфлікту, всі вони обумовлюються політичними обставинами та метою держави. Від цих факторів залежить характер військової кампанії, її тривалість, можливість повертання союзників, створення міжнародних коаліцій та інші аспекти ведення війни.

Визначення війни, як «політичного акта», якого Г. Сорель вжив, дуже точно відображає сутність військових конфліктів та підкреслює їх зв'язок із політикою. Війна виступає інструментом, за допомогою якого держави розв'язують політичні спори та визначають, яка з них має більше впливу і може нав'язати свою волю іншій державі [15].

Згідно з Г. М. Калленом, війна – це збройний конфлікт, який виникає між двома або більше суверенними інституціями міжнародного права і в якому вони використовують організовані збройні сили з метою досягнення конкретних об'єктів [10, с. 361].

Л. Оппенгейм описував явище війни як конфлікт, що виникає між двома або більше державами, де вони використовують збройні сили з метою перемоги над одним одним та нав'язування таких умов світу, які відповідають мотивам переможцю [12].

Дж. Г. Старк стверджує, що війна в її найбільш загальноприйнятому розумінні представляє собою суперництво між двома або більше державами, переважно за допомогою збройних сил, з кінцевою метою перемоги або нав'язування своїх умов з метою досягнення миру [16].

З основних ознак війни, які можна виділити із зазначених визначень, слід виокремити наступні: існування конфлікту між двома або більше державами або внутрішніми групами в рамках однієї держави; використання збройних сил як інструменту вирішення цього конфлікту; основною метою війни є перемога однієї зі сторін і нав'язування переможцем своїх умов чи правил. Родовою ознакою війни є насильство, але в найбільш інтенсивній формі, яке може бути колективним, безпосереднім, навмисним, організованим, інституціоналізованим, санкціонованим та навіть інколи ритуалізованим [7].

Для визначення поняття війни важливим є те, що вона не обмежується лише участю політичних суб'єктів, а також включає будь-які групи населення, які можуть вдатися до зброї як способу вирішення своїх конфліктів. Наприклад, А. Джонсон визначає війну як збройний конфлікт між різними групами населення, такими як раси або племена, держави чи менші географічні одиниці, релігійні або політичні партії, економічні класи. Його погляд підкреслює різноманітність учасників і можливих причин війни, включаючи не тільки держави, але і різні соціокультурні та політичні групи [9].

А. Ешворд, аналізуючи особливості Першої світової війни з точки зору соціології, визначає війну як специфічний вид збройного конфлікту між великими національними державами, де населення та ресурси раціонально та ефективно мобілізовані для її проведення [13].

Також можна назвати війною будь-яку послідовність подій, якщо вони відповідають таким критеріям у вимірюванні їх розміру втрат, ступеню підготовки та ступеня легітимності:

1. Зазначені події повинні призвести до щонайменше 1000 втрат серед військових осіб у результаті бойових дій, і ця кількість не включає в себе осіб, які загинули через голод, брак житла, хвороби тощо.

2. Ці події мають передбачати попередню підготовку і підтримку великими організаціями, включаючи вербування, навчання, розгортання військ, закупівлю, зберігання і розподіл зброї та боєприпасів, розробку конкретних військових планів тощо.

3. Ці події повинні мати легітимацію від державної чи квазі державної організації, яка визнає масові вбивства не як злочин, а як свій обов'язок [14].

До характерних ознак, які вказують на те, що конфлікт можна розглядати як війну, відносяться такі аспекти: наявність принаймні однієї сторони, яка представлена регулярними урядовими військами; організованість сторін конфлікту в централізований спосіб; наявність безперервних бойових дій.

Тлумачення поняття війни у контексті юридичної науки тісно пов'язане з політичною концепцією. Зокрема, війну можна розглядати як «правовий стан, який рівною мірою дозволяє двом або більше ворогуючим сторонам вести конфлікт із застосуванням збройної сили.» У вітчизняних юридичних енциклопедичних виданнях війну також визначають як «стан, в якому держави застосовують одна проти одної всі форми тиску з дотриманням дії законів та звичаїв ведення війни (*jus in bello*)» [2, с. 499].

У своїй праці «Про війну і мир у міжнародних відносинах» (1942) Г. Кельзен розглядає дві різні інтерпретації правового статусу війни. Згідно з першою інтерпретацією, війна не вважається порушенням закону або санкцією. Вона не є порушенням, оскільки жоден загальний міжнародний документ не забороняє її. Це означає, що будь-яка держава може вести війну проти будь-якої іншої держави, не порушуючи міжнародних законів. Також війна не може бути розглянута як санкція, оскільки не існує міжнародного права, яке б дозволяло війну. Кожна держава може санкціонувати свої війни та засуджувати своїх ворогів, але це не означає, що такий стан речей є законним.

За іншою інтерпретацією, існує загальне міжнародне право, яке забороняє війну в принципі, за винятком випадків, коли скоюються незаконні дії або правопорушення. Тому війна або засуджується як правопорушення, або схвалюється як санкція, в залежності від конкретних обставин [11]. Таким чином, наведені інтерпретації війни передбачають, що існування війни є предметом об'єктивного визначення.

Міжнародне право збройних конфліктів охоплює три галузі:

- право війни чи право Гааги;
- міжнародне гуманітарне право або женецьке право;
- право контролю над озброєнням.

Перші закони війни були регіональними, а не загальними. Наприклад, в Кодексі Хаммурапі, що датується XIX століттям до нашої ери, вказувалося, що сильніша сторона не повинна пригнічувати слабшу від себе сторону.

У XIX столітті значний крок до створення правил війни було зроблено в 1863 році, коли президент США запросив юриста Френсіса Лібера розробити інструкції для солдатів, які брали участь у Громадянській війні в США. Перше узагальнення законів війни виникло на Гаазькій мирній конференції 1899 року. До Першої світової війни війну переважно розглядали як конфлікт між державами, і всі форми та види воєнних конфліктів та зіткнень підпадали під це визначення. Міжнародне право не надавало безпосереднього регулювання конфліктів, які офіційно не оголошувалися війнами. У таких випадках конфлікти не розглядалися як війни і не підпадали під норми міжнародного права. Однак після Першої світової війни та, особливо, після Другої світової війни, міжнародні відносини пройшли радикальні зміни, що призвели до переосмислення підходів до визначення поняття «війна».

Багато питань, пов'язаних з міжнародно-правовим регулюванням війни та збройних конфліктів, визначені в різних міжнародних документах і угодах. Серед них зазначені: Третя Гаазька Конвенція про відкриття військових дій (1907), Гаазькі Конвенції (1899, 1907), Женевські Конвенції (1864, 1906 і 1929), Договір про відмову від війни як інструмента національної політики (1928), Статут Ліги Націй (1920), Статут ООН (1945), Женевські Конвенції про захист жертв війни (1949) та інші. У всіх цих міжнародних правових документах термін «війна» використовується як засіб, до якого держави не повинні вдаватися.

Ці міжнародні правові документи також містять комплекс норм міжнародного гуманітарного права, які встановлюють обмеження для методів проведення війни та спрямовані на захист осіб, які не беруть активної участі у військових діях.

Потрібно провести розрізнення між поняттями «війна» і «збройний конфлікт». Дослідники відмічають, що у другій половині ХХ століття, внаслідок зміни підходу до розуміння терміну «війна» та його неспроможності охопити всі види збройних протистоянь, які не підпадають під це поняття, стає актуальним термін «збройний конфлікт» [4, с. 188]. Це є особливо важливим визначенням у міжнародному праві, оскільки відсутнє чітке визначення терміну «війна».

Отже, важливо розуміти, що війна є однією з форм збройного конфлікту. Наприклад, Перший Протокол до Женевської конвенції вводить поняття «збройний конфлікт міжнародного характеру» [1]. Міжнародна судова практика, включаючи рішення Міжнародного кримінального трибуналу стосовно колишньої Югославії у справі «Тадіч», намагається надати розширене визначення збройного конфлікту, як такого, який може виникнути, наприклад, коли держава використовує силу або коли триває тривале збройне зіткнення між урядовими силами та організованими збройними групами або між такими групами всередині однієї держави. Проте важливо розрізнити міжнародні та неміжнародні збройні конфлікти, де міжнародні конфлікти визначаються як зіткнення між збройними силами різних держав, незважаючи на заборону ведення війни в міжнародному праві як засобу вирішення конфліктів.

Треба відзначити, що збройний конфлікт може одночасно класифікуватися як міжнародний та неміжнародний, як це було визначено у рішенні Міжнародного кримінального суду у справі «Нікарагуа проти США». Проте в разі війни застосовуються специфічні заходи та правові документи, які відрізняються від тих, що застосовуються під час інших збройних конфліктів. Наприклад, ведення військових дій може призвести до розриву всіх дипломатичних, політичних, економічних, а також гуманітарних відносин між державами, навіть у найскладніших гуманітарних ситуаціях. Це має велике значення для виконання статті 15 Конвенції про захист прав людини та основних свобод (1950), яка дозволяє державам вживати заходів щодо відступу від їх зобов'язань у випадках війни або надзвичайних ситуацій, що загрожують життю нації. Це може призвести до скасування деяких зобов'язань щодо захисту прав людини, зокрема права на життя [3].

Важливим аспектом для розмежування понять «війна», «військовий конфлікт» і «збройний конфлікт» є причини початку воєнних дій, оскільки вони визначають можливість та необхідність застосування ефективних заходів для їх припинення. Політичне та правове розмежування цих термінів також має важливе значення, як внутрішньо в межах країни, так і на міжнародній арені. Неодноразово вживається термін «агресія» як синонім до «війна». З правового погляду, агресивна війна кваліфікується як «фундаментальний злочин», що відображено у багатьох міжнародних правових документах, і визначається як незаконне застосування сили однією державою проти іншої [5, с. 145].

У системі Версальського угоди не було юридичного закріплення поняття криміналізації війни. Проте Перша світова війна привернула увагу політичних лідерів та академічної громадськості до питань збройної агресії, її визначення та концептуального розроблення. У результаті було укладено ряд міжнародно-правових угод та договорів, включаючи Договір про взаємодопомогу у 1923 році та Женевський Протокол про мирне вирішення міжнародних конфліктів у 1924 році, де вперше визначалося війну як злочин, а не просто як протиправне діяння.

Після Другої світової війни та у період створення Міжнародного трибуналу для покарання нацистських військових злочинців, питання агресії як міжнародного злочину отримало новий статус. Статут Нюрнберзького трибуналу встановив відповідальність за злочини, скоєні головними нацистськими військовими злочинцями, і в цій категорії було включено «злочини проти миру», до яких відноситься агресія, а саме «підготовку, розпочаття або проведення агресивної війни або війни з порушенням міжнародних договорів, угод або гарантій, або участь у загальному плані або спільному змові з метою вчинення будь-якої із вищезазначених дій».

З початку 1950-х років Генеральна Асамблея ООН прийняла кілька резолюцій, які відображали питання визначення агресії. Однією з найважливіших є Резолюція № 3314 від 14 грудня 1974 року. У цій резолюції в статті 1 міститься загальне визначення агресії, яке розглядає агресію як «застосування збройної сили державою проти суверенітету, територіальної цілісності або політичної незалежності іншої держави, або іншим чином, несумісним із Статутом ООН». Також у статті 3 наведено конкретні випадки, які можуть бути розглянуті як акти агресії. У статті 4 вказується, що цей перелік не є вичерпним і Рада Безпеки може розширити його.

Відносно розгляду актів агресії Міжнародним кримінальним судом, важливо відзначити, що хоча Римський статут, в якому визначено злочин агресії, був змінений у 2010 році і з 2018 року цей злочин входить до юрисдикції Міжнародного кримінального суду, існують певні сумніви щодо його застосування. Висловлюються застереження, що злочин агресії у Міжнародному кримінальному суді є настільки вузьким у юрисдикційному відношенні, настільки суттєво обмеженим та малоймовірним, щоб сприяти судовому переслідуванню всередині країни, і його стримувальна цінність практично відсутня [8].

Отже, можна визначити, що норми міжнародного права регулюють питання, пов'язані з різними видами збройних конфліктів та застосуванням військової сили, незалежно від того, чи була оголошена війна, зокрема, це стосується Женевської конвенції та додаткових протоколів до неї (1949, 1977). У результаті цього процесу термін «збройний конфлікт» повністю витіснив термін «війна» і став використовуватися в усіх міжнародно-правових актах.

Висновки. Сучасна модернізація засобів озброєння та зміна характеру загроз вимагають перегляду правових рамок, що регулюють збройні конфлікти. В епоху глобалізації, де кожна локальна війна може мати глобальні наслідки, необхідно переглянути ключові терміни, які визначають збройні конфлікти, для кращого їх розуміння. Це важливо для точного визначення, інтерпретації, а також прогнозування та оцінки юридичних наслідків, пов'язаних з такими конфліктами. Визначення наявності збройного конфлікту базується на комплексі умов, визначених у законодавстві, проте критерії для кожного з цих термінів можуть відрізнятися. Тому важливо точно визначати терміни, такі як «війна», «збройний конфлікт», «агресія» та інші, у національному та міжнародному праві, щоб уникнути суперечливих тлумачень.

Міжнародна судова практика відіграє важливу роль у роз'ясненні та конкретизації понять, пов'язаних із збройними конфліктами, що дозволяє їх більш об'єктивно та точно застосовувати до конкретних ситуацій. Сучасне міжнародне право відійшло від терміна «війна» і замінило його поняттям «збройний конфлікт», яке більше відповідає різноманітності сучасних збройних конфліктів та дозволяє більш широко їх регулювати. Наприклад, в Статуті ООН використовуються менш специфічні поняття, такі як «застосування сили», «порушення миру», «агресія», що дає можливість більш гнучко враховувати різні ситуації.

Міжнародне гуманітарне право також не надає повного визначення різних видів збройних конфліктів, але містить норми та конвенції, які стосуються різних аспектів таких конфліктів. Однак навіть ці конвенції можуть залишати певну двозначність у визначенні конкретних ситуацій.

Отже, міжнародне право старається адаптуватися до сучасних реалій та розробляти більш точні та адекватні терміни та поняття для регулювання різних видів збройних конфліктів, але завжди існує певна ступінь неоднозначності у їх визначенні через складність самої ситуації на міжнародній арені.

Список використаних джерел:

1. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text
2. Енциклопедія міжнародного права : у 3 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко, В. Н. Денисов [та ін.]. Київ : Академперіодика, 2014. Т. 1. 920 с.
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. із поправками, внесеними відповідно до положень Протоколів 1, 4, 6, 7, 11–16. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
4. Кузьмін Е. Е. Поняття збройного конфлікту: первісні роздуми. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція* : зб. наук. пр. Одеса, 2014. № 12, т. 2. С. 187–190.
5. Cassese A. *Lineamenti di diritto internazionale penale*. I. Diritto sostanziale; II. Diritto processuale. Mulino, Bologna 2005. 216 p.
6. Clausewitz Carl. *On War*. Princeton, New Jersey : Princeton University Press, 1989. 732 p.
7. Dennen J. V. D. *On war: Concepts, Definitions, Research Data: A short literature review and bibliography*. 2005. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/12857871.pdf>
8. Heller K. J. Who is Afraid of the Crime of Aggression? *Journal of International Criminal Justice*. 2021. Vol. 19, is. 4. P. 999–1016.
9. Johnson A. *War*. *Encyclopedia Social Sciences*. 1935. Vol. 15. New York : Macmillan.
10. Kallen H. M. *Of war and peace*. New York : Graduate Faculty of Political and Social Science, New School for Social Research, 1939. P. 361–391.

11. Kelsen H. Law and peace in international relations. Harvard Univ. Press, Cambridge, 1942. 181 p.
12. Oppenheim L. International Law. Palala Press, 2015. Vol. 2. 754 p.
13. Shworth A. The sociology of trench warfare, 1914–1918. The British Journal of Sociology. 1968. Vol. 19, № 4. P. 407–423.
14. Singer J. D., Small M. The wages of war, 1816–1965: a statistical handbook. 1972. New York : Wiley. 419 p.
15. Sorel G. Réflexions sur la violence. 2e éd. Paris : Rivière, 1910. 412 p.
16. Starke J.G. Introduction to International Law. London, Butterworths, 1972. 631 p.

УДК 340.12

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2023.4.2>

КАЗАРЯН Е.Г.

ВИКОРИСТАННЯ ОНЛАЙН-ІНСТРУМЕНТІВ ПРИ ВИКЛАДАННІ ЮРИДИЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

USE OF ONLINE TOOLS IN TEACHING LEGAL DISCIPLINES IN INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION

У статті наголошується, що використання онлайн-інструментів при викладанні юридичних дисциплін у закладах вищої освіти є ефективним підходом і методом підвищення якості освітнього процесу та формування необхідних компетентностей у здобувачів. При викладанні юридичних дисциплін можна використовувати різні цифрові інструменти та платформи. Наприклад, Jamboard, створений Google, є інтерактивною дошкою, доступною для користування на різних пристроях. Він може бути використаний для підготовки до лекцій і семінарів, де здобувачі можуть спільно працювати над завданнями та візуалізацією матеріалу. Для поточного та підсумкового контролю можна використовувати платформу “Kahoot!”, яка дозволяє проводити інтерактивні тести і оцінювати знання здобувачів. Ця платформа стимулює здобувачів конкурувати за правильні відповіді та сприяє активному навчанню. Застосування функції демонстрації екрану у Zoom є корисним онлайн-інструментом, особливо в контексті дистанційного навчання. Ця функція дозволяє ефективно передавати інформацію здобувачам у форматі презентацій, документів, веб-сайтів, фотографій, та відеоматеріалів. Платформа MOODLE у дистанційному навчанні надає викладачам можливість створювати курси, завантажувати навчальний матеріал та використовувати різні типи тестів для автоматизації перевірки знань здобувачів. Вона дозволяє розміщувати матеріали у різних форматах, включаючи WORD, PDF, PowerPoint та інтернет-ресурси. Також, викладачі можуть використовувати інтерактивні інструменти для підвищення ефективності навчання та залучення здобувачів до самостійної роботи. Тести в MOODLE можуть бути використані для оцінки знань здобувачів та контролю за їхнім навчанням. Платформа пропонує різні типи тестових завдань, такі як багатоваріантні питання і завдання на відповідність. Використання MOODLE сприяє підготовці здобувачів до фахових випробувань та контролю знань на різних етапах їх освіти.

Ключові слова: інноваційні технології, цифрові інструменти, kahoot, інтерактивна дошка Jamboard, moodle.